

Viesturs Rudzītis
psihoterapeits

Rainis un viņa dzimtaskoks

Šis raksts lielā mērā balstīsies uz Kārļa Dziļlejas savākto ģeneoloģisko materiālu. Tā nav „par visu”, koncentrējoties galvenokārt uz ģeneoloģisko „zvaigžņu stāvokli” Rainim dzimstot. Lasot Dziļlejas pamatīgo pētījumu, pirmkārt, ataust pārsteidzoša atziņa – laikam kaut kur laika gaitā mums ir „izbirusi” dabiskā nepieciešamība, iepazīstoties ar cilvēku, jautāt: „Kādu ļaužu tu esi?” Kādreiz dzimtas radurakstus veda pats draudzes mācītājs. Viņam tie bija „pa rokai”. Vēl 1932. gadā tāda nepieciešamība bija dzīva – ne velti Raiņa Kopotie raksti A. Gulbja izdevumā sākās tieši ar šo Dziļlejas ģeneoloģisko pētījumu. Jo mēs kā cilvēki individualizējamies – veidojam sevi tālāk, balstoties uz mums būtisko, kas nāk no senčiem. To, kas kādreiz bija kolektīvais psihiskais materiāls, mēs integrējam savās individuālajās psihēs.

Otrkārt, dati par cilvēku dzimšanu un miršanu muižu revīzijas grāmatās un baznīcas grāmatās nereti nesakrīta un bija neprecīzi, jo revīziju grāmatās tika uzrādīts cilvēku tā brīža vecums, nevis dzimšanas gads. Bet draudzes gans uzrādīja kristību, iesvētību un laulību datumus, nevis dzimšanu un miršanu. Turklāt no baznīcu grāmatām nevar izsekot radniecības gaitām pa sieviešu līniju. Šie apstākļi nav ļāvuši Dziļlejam būt maksimāli precīzam.

Treškārt, - nav zināms, vai Dziļleja pats zīmēja arī dzimtas kokus, kurus aprakstīja. Varbūt viņš to darīja, taču pētījumā tas nav iekļauts. Lai būtu vieglāk saprast radurakstus, esmu izveidojis Raiņa dzimtaskoku vizuāli aplūkojamā veidā, kas iekļauj 18. un 19. gadsimtā dzimušos viņa tēva un mātes senčus. Ai, kā tas palīdz ieraudzīt svarīgas un negaidītas lietas!

Par votiem.

Raiņa tēvs – Kristis (vēlāk – Krišjānis) Pliekšāns ir dzimis 1825. vai 1828. gadā Stelpes pagastā, tagadējā Bauskas rajonā. (4) Tur diezgan purvainā apvidū ap Misas upi atradās Zemsaliešu, tā sauktais „krieviņu” ciems – māju grupa, kas auga līdz ar šīs grupas iedzīvotāju skaita augšanu. Tomēr ar laiku visiem vietas nepietika un kādam bija jādodas pasaulē laimi meklēt. Arī Kristam – bet par to vēlāk.

Kas bija šie „krieviņi”? Tie bija somugru tautiņa voti – no Livonijas ordeņa sirojumiem Novgorodas apkaimē 1445. gadā verdzībā atvesto ļaužu pēcteči, kurus līdz 1456. gadam, kad pils tika pabeigta, Livonijas ordenis izmantoja Bauskas pils celtniecībā. Pēc tam celtnieki droši vien samuka kur nu kurais – pa purviem, pa mežiem, jo tādās vietās tie bija dzīvojuši arī Krievzemē un neskatoties uz traģisko aizvešanu svešumā, joprojām uzskatīja tās par drošākām.

Acīmredzot no šāda „pamatmateriāla” bija izveidojies „krieviņu” ciems pie Misas. Ir liecības, kas apgalvo, ka voti līdz pat 19. gadsimta sākumam ir spējuši saglabāt savu valodu un kultūru. Tātad Kristis bērībā varētu būt sajutis šīs kultūras pēdas un šīs valodas atskaņas. Taču gan Krista senču, gan viņa paša brāļu vārdi, vairs nemaz nav somugriski: tēvs – Andrejs un māte – Lība. Vectēvs – Jēkabs un vecmāmiņa – Ilze, brāļi – Jānis, Andrejs, Juris un Jēkabs.

Mazai tautai asimilējoties lielākā, nereti notiek tā, ka „jaunie tautieši” ir daudz nacionālistiskāk noskaņoti, daudz radošāki un daudz sabiedriski un politiski aktīvāki par „vectautiešiem”. Spilgtākais piemērs šajā ziņā droši vien būs krievi Aleksandrs Puškins ar melnās rases un Mihails Ļermontovs ar skotu gēniem. Vai šeit ir kāda likumsakarība?

Jaunienācēji jebkurā sistēmā vienmēr jūtas nedrošāki - viņiem ir jāpierāda sava lojalitāte šai sistēmai, lai tā viņus pieņemtu un pārstatu lūkoties uz viņiem ar aizdomām. Es varu pieņemt, ka Kristam Pliekšānam iznākšana no „purviem un mežiem” varētu būt bijis līdzīgs izaicinājums ar tam līdzīgu nākošo trauksmi.

Par vīriešu “drūzmēšanos”.

Dzimtaskoks bezkaislīgi parāda – pa Raiņa tēva līniju vīriešu un sieviešu attiecība bija nesamērīga – vīriešu bija dzimis daudz vairāk. Tā - tēvs Kristis ir bijis viens no pieciem brāļiem, tēvatēvs Andrejs – viens no trim brāļiem kopā ar divām māsām, vecvectēvs Jēkabs – viens no pieciem brāļiem un vecvecvectēvs Andrejs – viens no sešiem brāļiem. Tātad skaitot klāt Raini ar viņa diviem brāļiem un divām māsām sanāk 22 vīrieši un 4 sievietes! Šeit man neviļus nāk prātā grieķu mitoloģiskais Trojas cikls – arī tur mēs redzam ko līdzīgu – pretēji dievu gribai, cilvēki palielina vīriešu (vīrišķības?, pseidovīrišķības?) „kvotas”. Un par to tiek sodīti ...

Zemsaliešu ciems acīmredzami ir veidojies, dēliem sadalot tēva zemes, līdz uz katru sētu palika tik maz zemes, ka tālāk dalīt vairs nebija iespējams. Tas nozīmē, ka šāda vīriešu – sieviešu proporcija, iespējams, ir bijusi vērojama jau agrāk.

Kā reaģē dzimta uz šādu „vīrišķības sprādzienu”? Ir redzams, ka zemi pēc tam, kad tās tālāka dalīšana vairs nebija iespējama, mantoja vecākais dēls, kam tad arī varēja būt viskuplākā ģimene. Pārējiem dēliem, lai

izdzīvotu, bija jāmeklē citi ceļi. Daži to atrod ļoti oriģinālā veidā. Tā vecvectēva Jēkaba jaunākais brālis (arī Jēkabs) 16 gadu vecumā apprecēja sava tēva vecākā brāļa otro sievu Ilzi – atraitni, uzreiz iegūdam 4 pabērnus, vecākais no kuriem bija tikai 2 gadus jaunāks par pašu jauno tēvu. Protams, šajā laulībā bērnu vairāk nav.

Vēl „nevecākie” dēli varēja „tikt pārvesti” – kā jau dzimtcilvēki (līdz dzimtbūšanas atcelšanai) – uz citām mājām, ja tajās vairs nebija saimnieka. Citiem bija iespēja strādāt amatnieku darbus, kā Raiņa tēvam Kristam – jaunākajam dēlam.

Tomēr Kristis atrod vēl labāku izeju, apprecot savu viengadnieci Dārtu – brāļa Andreja sievas māsu (vecāko no māsām). Dārtas tēvs Jēkabs – arī jaunākais no 4 dēliem – ir kļuvis bagāts, „pa tirgiem andelējot” un pēc tam turot krogu, nomājot un pērkot arvien jaunus īpašumus klāt. Šo pašu ceļu iet arī Jēkaba vecākais dēls Andrejs – Dārtas brālis. Turklāt īpašumu jaunieguves virziens ir uz austrumiem – Ēķengrāve (Viesīte) – Subate – Novgorodas guberņa. No mātes puses Dārtas dzimtā ir vagari – darba organizatori muižās.

Pēc kāzām Kristis no amatnieka pēkšņi kļūst par vagaru un tad par nomnieku krogos un pusmuižās. Skaidrs, ka šīs idejas varēja būt nākušas tikai no Dārtas – viņa sekoja savā rīcībā tēvam un vecākajam brālim. Lai gan Kristis Pliekšāns ar savu darbošanos atstāj veiksmīga cilvēka iespaidu, tomēr viņa sasniegumi ne tuvu nesasniedz sievastēva un sievasbrāļa līmeni. Viņam visu laiku ir „jāvelkas tiem nopakaļus” gan tieši – ģeogrāfiskā, gan pārnesti – finansiālā nozīmē. Diez vai tas varēja būt noticis bez Krista mazvērtības izjūtas un Dārtas sarūgtinājuma izpausmēm. Diez vai tas varēja “neapēnot” laulību.

Neskatoties uz tādu vīriešu kārtas pēcnācēju pārsvaru, Pliekšānu uzvārds tomēr ir izzudis un dzimtaskoks rāda, kā tas noticis. Daži vīrieši neatstāj pēcnācējus, dažiem dzimst tikai meitas, daži mirst paši, nenasieguši ģimenes dibināšanai atbilstošu vecumu. Žēl, ka mēs nevaram izsekot tālāk, varbūt dzimta ir izbeigusies arī pa sieviešu līniju? Varbūt tajā ir nostiprinājies kāds pašiznīcināšanās mehānisms? Iespējams, ka tāds, kas kā hipotēze tiks aplūkots tālāk.

Par jaunāko dēlu un mirušajiem brāļiem.

1814. gadā laulātajiem - tobrīd 26 gadus vecajam Andrejam (Krista tēva) un 18 gadus vecajai Lībai pavisam dzims 5 dēli. Varens dzimtas turpinājums – tā varētu teikt! Tomēr liktenis ir lēmis, ak, vai, cik dīvaini – viņiem būs 5 mazbērni – visi Krista bērni un neviena mazmazbērna – šeit viņu dzimta izbeigsies...

Andrejs ir vecākais no 5 bērnu ģimenes – arī viņa diviem brāļiem un divām māsām, kā arī Andreja tēva Jēkaba 5 brāļu bērniem un bērnu bērniem dzimstība samazinās. Ko tas varētu nozīmēt? Adaptācijas grūtības jaunajā kultūrā? Tā ir viena no hipotēzēm. Taču ir arī otra.

Ja Kristis ir dzimis 1828. gadā, tad pirms viņa dzimšanas dzimst ne tikai „izdzīvojušie” vecākie brāļi Jānis un Andrejs, bet arī tikai gadiņu nodzīvojušais Juris un divos gados mirušais Jēkabs. Bet ja Raiņa tēvs ir nācis pasaulē 1825. gadā, kā tas ir minēts citos avotos, tad tas ir noticis abām dzimšanām un nāvēm pa vidu. Kā brāļu nāve varēja ietekmēt Kristu?

Valda uzskats, ka „vecajos laikos”, par kuriem šeit ir runa, cilvēkiem bija jābūt „stiprākiem” un jāizdzīvo zaudējumi ātrāk. Jo bērnu mirstība bija augsta - retā ģimenē bērni tikai dzima un nemira. Es šim uzskatam nevaru pievienoties, bet varu pieņemt ko citu – ka cilvēku psihe centās „izstumt” no apziņas un nesajust zaudējumu smagumu, sakrājot to zem apziņas „krātuvēs” (9). Dažiem tas arī izdevās. Tādējādi cilvēki cieta, nemaz to neapzinoties. Gluži kā karā.

Kara medicīna ir pierādījusi – kara laikā psihiskā saslimstība ir minimāla, bet tā strauji pieaug, karam beidzoties. Tāds laikam ir dabas likums - primāra ir fiziskā izdzīvošana un tikai tad, kad tā ir garantēta, cilvēki var atļauties tādu „luksusu” kā rūpes par psihisko veselību. Bet tas nozīmēja, ka apspiestās ciešanas sāka izpausties, cilvēkiem „piedzīvojot labākus laikus” un sākot dzīvot turīgāk. Kas parasti tiek skaidrots – „tas no vieglas dzīves!”, vai – „re, ko nauda dara!”

Ja mēs iepazīstamies ar Berta Hellingera sistēmu teoriju (6), tad viegli varam secināt, ka šāda „izstumšana” noved pie tā, ka ģimene uzvedas, it kā nekāda bērna un viņa nāves nebūtu bijis. Līdz ar to – mirušie ģimenes locekļi netiek atzīti par vienlīdzīgiem ar dzīvajiem, tiem netiek izrādīta atbilstoša cieņa (pieminot tos). Tas savukārt noved pie pirmā sistēmas funkcionēšanas likuma – sistēmā visi ir vienlīdzīgi – pārkāpuma (10). Un šis pārkāpums ir visnopietnākais drauds šai sistēmai – šajā gadījumā ģimenei un dzimtai.

Mēs varam domāt arī tālāk – kāda bija votu tautas kultūra attiecībā ar nāvi? Kā viņiem bija pieņemts pieminēt savus mirušos? Vai viņiem bija sava mitoloģija un stāsti par aizdzīšanu trimdā? Par nomocītajiem un piekrāptajiem tautas līderiem? Varbūt trimda bija zaudējums, ko voti nespēja pārdzīvot?

Hellingers runā par principu „labāk es nekā tu”, kas sakņojas dziļi cilvēku psihē. Mirstot bērnam, māte un tēvs vēlas būt miruši šī bērna vietā. Saukārt mirušā brāļiem un māsām jātiek galā ne vien ar savām zaudējuma sāpēm, bet arī jāzaudē veselīga vecāku atbalsta sistēmu, kas pārslogota ar viņu pārdzīvojumiem un vēlēšanos būt mirušā vietā. Tas liek brāļiem un māsām arī vēlēties labāk būt mirušiem.

Ar šo psihe dinamiku man manā psihoterapeita praksē nereti nākas saskarties situācijās, kad vecāki pēc bērna nāves vai smagas slimības izšķiras – ģimenes sistēma izjūk. Tas notiek tāpēc, ka vecāki nespēj atzīt, ka šis notikums ir iedragājis katru no viņiem, un ka abiem ir vajadzīgs personisks atbalsts šajā zaudējumā. Un ka šajā zaudējumā ir ne tikai objektīvais – milzīgā, briesmīgā, netaisnā Nāve, bet arī subjektīvais – neredzamās, bet izjūtamās dvēseles ciešanas.

Vecāki, pārdzīvojot bērna nāvi un pieminot mirušo kā ģimenes locekli, izrāda viņam cieņu. Hellingers savos semināros to “izstrādā” ar diezgan vienkāršas „paklanīšanās” metodikas palīdzību. Tas ne tik daudz palīdz semināra dalībniekiem pārdzīvot zaudējumu, cik nodrošina ģimeni pret izjukšanu. Ja šī cieņas izrādīšana nenotiek, vecāki projicē savas grūtības viens uz otru, nonākot savstarpēju apvainojumu un atbalsta pieprasījumu pretrunīgajā haosā un ģimene, ja arī formāli turas kopā, tad nenodrošina tās locekļiem vajadzīgo drošību, siltumu un atbalstu, kāds tiem ir vajadzīgs, lai augtu.

Šeit mēs nevaram nepieminēt ne tikai Hellingera ieteikto, bet arī pasaules kultūrtautu vai reliģisko sistēmu pieredzi darbā ar Nāvi. Tās ir visai dažādas, bet šajā grāmatā mēs balstīsimies uz senajiem grieķiem, kuriem bija Eleusīnas un dievs Aids – pazemes valdnieks, kas rūpējās par mirušo dvēselēm, - vesela institūcija, kas atbildēja par to, lai varētu notikt darbs ar sērām. Mistēriju dalībnieki pēc rituāliem Eleusīnā neatgriezās bēdīgi vai sevī iegrimuši, kā varētu domāt. Viņi bija priecīgi – par to, ka dzīvei ir sava vieta un nāvei – sava. Un ka eksistē robežas. Un ka viņi joprojām ir tajā robežas pusē, kurā ir dzīve, un ja tā, tad tas ir jāizbauda tad, kad šī dzīve notiek.

Aids sengrieķu kultūrā no viena viedokļa ir vecākais – tātad atbildīgākais brālis, bet no otra – jaunākais, tātad latviešu kultūrā tik pazīstamais trešais tēva dēls. Arī Rainis, arī viņa tēvs, arī pārējie mūsu varoņi – Hitlers, Staļins un Ļeņins ir trešie tēva dēli, kuriem visiem ir jānodarbojas ar nāvi. Tas nevilus liek jautāt – varbūt mēs rietumu un kristīgajā kultūrā esam aizmirsuši par kaut ko svarīgu parūpēties? Tādēļ Aids iemājo mūsos „trešā tēva dēla” izskatā, cīnās ar pārējo „brāļu pasauli”, uzvar un liek Pazemei pārņemt Virszemi? Veļu, mirušo valstībai sajaukties ar šodienas objektīvo pasauli un kļūtu par to stiprākai tikai tādēļ, ka to nedrīkst redzēt, jo tās nav, tomēr tā ir?

Mistērijas ir reliģiski rituāli, kas balstās, nevis uz domāšanu vai jušanu, bet gan darīšanu. Man tas izklausās ļoti psihodramatiski – tikai tad, ja mēs darbā ar sevi un savu iekšpasauli iesaistām ķermeni, tikai tad mēs varam cerēt sasniegt iekšēju atvieglojumu un atbrīvošanos no sērām. Arī kristiešu reliģiskie rituāli sniedz šādu iespēju un tā strādā. Vien apzināšanās par to, ka rituāls – darbība ir svarīgāks nekā domāšana par zaudējumu, - tas kavējas. Mēs zinām, kas atvieglo, bet neapzināmies to.

Viss tikko minētais, ļauj izvirzīt mums hipotēzi – divu bērnu zaudējums ļoti nopietni “sadragāja” Andreja un Lības ģimeni. Tas notika laikā ap Krista dzimšanu un nevarēja neietekmēt tās viņa psihes funkcijas, kuru „drošais pamats” ir drošā piesaiste, drošības sajūta, spēja paļauties. Turklāt šeit darbojas arī saprotamās mātes bailes pieķerties, piesaistīties un iemīlēt tikko dzimušo, kas varbūt atkal būs jāzaudē. Vērojot viņa dzīves gājumu, izskatās, ka viņam ir izveidojusies nedroši ambivalenta piesaiste, ar visām no tām izrietošajām sekām (1).

Šo hipotēzi netieši apliecina gan tas, ka Krista vecākiem (Andrejam tad bija 40 gadi, bet Lībai tikai 32) pēc viņa dzimšanas vairs nebija bērnu (nesaskaņas seksuālajās attiecībās?), kā arī tas, ka bērni vēlāk nedzima vecākajiem bērniem Jānim un Andrejam. Iespējams, ka brāļu nāve abu atmiņā bija saglabājies kā notikums, kas pamatīgi sašūpoja drošības sajūtu un varbūt radīja pat prepsihotiskus pārdzīvojumus, kura atkārtošanos vairs negribas piedzīvot. Kas attiecas uz pēdējo netiešo hipotēzes apliecinājumu, tad tā realizēšanās ceļš, protams, var būt tikai neapzināts.

Par brāļu „cīņām”.

Vēsturisks fakts – divi brāļi – Andrejs un Krists Pliekšāni apprec divas māsas – Lību un Dārtu Grikovskas – Griķmalējas no kaimiņu – Bārbales pagasta.

Kad mira mazais Juris, otrajam vecākajam dēlam – Andrejam – bija tikai 3 gadiņi, bet kad tai saulē aizgāja Jēkabs – seši. Andrejs šeit ir svarīgs daudz vēlāku, vēsturē fiksētu notikumu dēļ.

1852. gadā Andrejs apprec jaunāko no māsām – Lību. Interesanti ir tas, ka sievai ir viņa mātes vārds – tas var liecināt uz stiprām un neizdzīvotām tā sauktajām “edipālajām jūtām”, un šo jūtu pārvirzi no mātes uz dzīvesbiedreni. Un tas var notikt gadījumā, ja attiecībās ar māti nav realizētas kādas vajadzības, kurām bija jārealizējas. Tas atkal netieši norāda uz Lības – mātes – dziļās psiholoģiskās traumas iespējamību, zaudējot bērnus laikā, kad Andreja seksualitātes attīstībai bija jāieiet edipālo attiecību zonā.

Oidipa komplekss ir vispirms Sofokla interpretēts un pēc tam Freida pārinterpretēts. Man ir svarīgi iebildumi un idejas attiecībā uz šīm interpretācijām. Mēs vēlāk runāsim par „diagonālajām” Mātes – Dēla un Meitas – Tēva attiecībām, kas raksturīgas jaunībai. Un par pāreju dzīves vidusposmā un tā kvalitātei raksturīgajām Sievietes – Vīrieša „horizontālajām” attiecībām.

Tālākais izklausās skumīgi likumsakarīgi – Andrejs neskaidros apstākļos mirst Lietuvā, kur jaunais pāris vai arī Andrejs viens pats ir aizklīdis droši vien labākas dzīves meklējumos. Kāpēc mirst? Tāpēc, ka

turpina darboties vainas sajūta par to, ka mazie brālīši ir tai saulē, bet „es vēl kavējos šajā”. Tas rada trauksmi, kas savukārt izsauc nespēju dzīvei pieiet „ar vēsu prātu” un liek „līst” tieši tur, kur vislielākās briesmas. Andreja sieva Lība toties pārdzīvo ne tikai viņu, bet vēl divus vīrus, kas liek izteikt vēl kādu minējumu.

Varbūt ir bijis tā, ka Andreja jaunākais brālis Kristis īstenībā ir gribējis precēt nevis Lības vecāko māsu Dārtu, bet gan pašu Lību? Kaut vai tādēļ, ka viņa ir jaunākā, kā viņš pats, kaut vai tādēļ, ka ir tik „dzīvelīga” un tik ... mātišķa.

Mātes vara, matriarhāts – par to arī būs runa vēlāk - ir izeja zaudējušiem un atveseļojamiem cilvēkiem, bet sevišķi vīriešiem. Bet – tā kā brālis izrādās veiklāks, nekā cits neatliek, kā samierināties - gadu vēlāk apprecoties ar Lības „ēnu” - Dārtu.

Šāda brāļu sacensība par māsām ir pazīstama jau no grieķu mītiem – brāļi Menelājs un Agamemnonss konkurēja par māsām Helenu un Klitaimnestru (12). Šie notikumi ievada tālākos, kurus Homērs padarīja nemirstīgus savā Īliādā – Trojas kara aprakstā. (Šis mīts ir interesants arī no Raiņa daiļrades analīzes viedokļa, tomēr par to – ne šeit.)

Par brāļu cīņām mūs vedina domāt arī Roalds Dobrovenskis (3) savā versijā par Raiņa dzīvi. Viens no „brāļiem” – Pēteris Stučka – atņem Rainim viņa mazo, mīļo māsiņu – Doru. Iespējams, tur ir bijušas arī kādas erotiskas jūtas. Kā ēģiptiešu dievam Ozīrisam pret savu dvīņumāsu Izīdu, kas viņam bija arī māte, arī meita un arī sieva... (2)

Bet atkal tikai – iespējams. Dažam varbūt liksies, ka šeit ir par daudz hipotēžu. Taču – tāda ir sistēmiskās ģimenes terapijas metode – vispirms hipotēzes izveidot un pēc tam – pārbaudīt. Tad – apstiprināt vai atmest. Un veidot jaunas.

Kad Albertam Einšteinam jautāja, kādas spējas ir pamatā viņa atklājumiem, viņš neatbildēja, ka izcils intelekts, piemēram. Vai, ka matemātiķa talants kombinācijā ar pārcilvēcīgām darbaspējām. „Fantāzija”, atbildēja Einšteins. Fantāzija.

Savukārt saskaņā ar K. G. Jungu, mūsu psihi „pamatorgāns” ir arhetips. Bet arhetipa funkciju mēs varam iepazīt tikai vienā veidā – caur mītu. (8) Jo vismaz grieķiem mīts bija veids, kā aprakstīt psihiski izplatītas parādības, vai psihi funkcijas. Man nešķiet, ka mūsdienās būtu radīts kaut kas jaudīgāks, kā to darīt. Mīts ietver sevī milzu informāciju un spēj radīt no sevis milzu attīstības iespējas – izaugt un vairoties. Tā ir paralēlā, bet varbūt – spoguļtelpa psihi attīstībai. Bet varbūt Mīts ir Psihi brālis – vienam attīstoties, arī otrs nevar palikt ārpus attīstības.

Taču turpinot par „brāļiem” – otrs - Janis Jansons - Brauns, piemēram, bija nelaimīgi iemīlējies par sevi 7 gadus vecākajā Elzā Rozenbergā, ar kuru Rainis tolaik jau dzīvoja kopā. (Man gan šķiet, ka šī „mīlestība” bija Jansona – Brauna Dēla lomas tieksme pret Elzu kā Māti, no tā arī izriet tālāk

sekojošās Jansona – Brauna neadekvātās reakcijas uz negrozāmo Aspazijas – Raiņa savienību)

Novākt no sava ceļa šķēršļus, kas, viņaprāt bija šīs mīlestības ceļā, viņam šķita pieņemams „cīņas” paņēmiens. Arī tad, ja jācīnās ar savu draugu, apmelojot, nododot un panākot to, ka ilgus trimdas gadus viņš ir šķirts no Elzas? Nu un? Revolūcija prasa upurus – tā viņš varēja sev taisnoties. Vai vēl labāk – „tā es atbrīvoju savu draugu no šīs sievietes, kuras reputācija ir tāda ... aizdomīga”. Vai – „trimda viņu norūdīs un izveidos vairāk piemērotu revolucionārajai cīņai”. **Cilvēka** psihei ir tiesības un īpašība sevi aizsargāt no visiem – tajā skaitā morāliem uzbrukumiem, īpaši ja šī morāle nav iekļauta personiskās sirdsapziņas struktūrā.

Vēl vēsture ir saglabājusi tādu nelielu atmiņu „dricku”, kā Raiņa ieinteresētību par F. Bīnemaņa „Livlaendische Sagentuch”, kur divi Augstrozes muižnieki - brāļi fon Rozeni iemīlas vienā meitenē (5). Kamdēļ viņam ir jāpamana tieši tas?

Ja arī mēs atmetu šo visai ticamo hipotēzi par abu brāļu konkurenci par iemīloto, neiespējami būs atmet Andreja un 7 gadus jaunākā Krista konkurenci par māti – ar brāļu nāvi ievainoto atbalstītāju un drošības sajūtas vienīgo avotu bērībā. Šajā konkurencē acīmredzot uzvarēja jaunākais. Tas būtu loģiski, jo vecākajam daudzās situācijās „pašam jātiek ar sevi galā”. Un tas, savukārt, nevarēja nenovest pie situācijas, ka pastiprinātai nāves meklēšanas dziņai būs pakļauti abi, bet drošāks un līdz ar to - pasargātāks šajos riskantajos piedzīvojumos būs Kristis. To pierāda arī vēlākie notikumi – Andrejs savu nāvi atrod ātri, bet Kristis, lai gan riskē ik uz soļa, tomēr piedzīvo visveiksmīgāko dzīvi un karjeru no visiem pieciem brāļiem. Veiksmīgāko? Tas, protams, ir ļoti nosacīti...

Kā lai šeit neatceras Bībeles varoni no Vecās Derības -Jāzepu – priekšpēdējo un mīļāko sava tēva Jēkaba un viņa īstās un mīļās sievas Rāheles dēlu. Tas, ka tēvs viņam vienīgajam „šuva svārkus ar piedurknēm” bija gan pagodinoši un attīstību veicinoši, gan radīja viņā vainas sajūtu attiecībā pret brāļiem... Un atkal šī vainas sajūta saka – „sodiet mani par to, ka es esmu tāds laimīgs izlecējs!” Pie šīs tēmas Jānis Krista dēls savā dzīvē atgriezīsies vēl un vēl...

Tikai Krista vecākais brālis – Jānis ir palicis nomaļus mūsu stāstā par brāļiem. Viņam jau ir 8 un 13 gadi, kad mirst brāļi. Viņš manto tēva saimniecību, apprecas, bet nodzīvo bez bērniem. Diezgan loģiski, manuprāt. Arī tas, ka izdzīvo Krista dēls Jānis, kurš manto visu no sava tēva, apprecas un nodzīvo laulībā bez bērniem.

Par agresīvo un veiksmīgo uzņēmēju Kristu Pliekšānu

Jaunībā, līdz kāzām, Kristis Pliekšāns strādāja kā amatnieks (galdnieks un mucinieks) Stelpē, taču 25 gadu vecumā apprecoties ar tikpat veco Dārtu

Grikovsku - Griķmalēju, viņa darbība ieguva pavisam citu vērienu (4, 13). No 1853. līdz 1859. gadam Kristis ir vagars Pulkarnes muižas Martaskalna pusmuižā. Tur dzimst vecākā meita Līze un tur jaunā ģimene iegūst gan pietiekoši daudz līdzekļu, gan pietiekoši daudz pieredzes, lai turpinātu un attīstītu „nomnieku karjeru” – vispirms Černovkas krogā („Baltais krog”) bet no 1863. gada – dzejnieka dzimtenē Tadenavā.

Jau par vagara un krodzinieka darbiem var teikt, ka tie ir tādi morāli pretrunīgi, panetīri, sirdsapziņas kambarus slojojoši un jūtīgāku cilvēku „samalt miltos” spējoši. Ir jāaizstāv to sabiedrības slāņu intereses, kas ir antagonisti slānim, no kura nācis pats Kristis Pliekšāns. Lai to „dabūtu gatavu” ir jābūt vai nu ļoti stipram, vai ļoti pārgalvīgam, gatavam „lauzt kaklu” vai ļoti gudram un pieredzējušam, vai arī „atsaldētām” un pilnīgi nejūtīgam. Šķiet, ka jaunais vīrs un tēvs atbilst vismaz abiem pirmajiem raksturojumiem – un atšķirībā no brāļa Andreja, nekas slikts ar viņu nenotiek. Manuprāt, tas ir loģiski, - viņam bija pieticis mātes uzmanības daudz lielākā mērā nekā Andrejam.

Turklāt, šķiet, abi ar Dārtu, galvenokārt viņas ģimenē gūtās pieredzes dēļ, viņi ir ļoti labs uzņēmēju tandēms – domubiedri biznesā, kuri saprot viens otru no pusvārda. Un ja vīram ir tāda sieva, viņš var tālu tikt! Gan paslavēs, gan uzmundrinās, gan kapeiku paskaitīs, gan grūtā brīdī aizvietos. Un pateicoties tam, Krista spēki dubultojas un viņš spēj visu.

Tāds viņš būs visu savu mūžu – cīnītājs un jaunu izaicinājumu pieņēmējs, uzvarētājs. Tomēr no biznesa viedokļa tieši pēdējais Krista projekts - Jasmuiža, bija vienīgais neveiksmīgais. 1991. gadā viņš mirst un viņa īpašums tiek izūtrupēts un „tā nu tā pasaules godība ir pagājusi”. Tagad var teikt, ka viņa lielākais sasniegums bija bērni, diviem no kuriem – Jānim un Dorai - viņš ir spējis nodrošināt augstākās izglītības iegūšanu. Un abi šie viņa bērni atstāj pēdas vēsturē.

Tomēr atgriežoties atpakaļ 1863. gadā, kad Pliekšāni sāk nomāt Tadenavas pusmuižu, neveiksmes – vismaz biznesā – viņiem šķiet neiespējamās. Jaunais projekts ir sevišķi ambiciozs, pat pašnāvniecisks, arī vārda tiešā nozīmē. Jo Tadenavā ir tikko izveidota pusmuiža, kurā apvienotas 7 zemnieku sētas, no kurām tikko izlikti to iepriekšējie, naudas kļaušas pildīt nespējošie vai negribošie saimnieki. Jaunos zemeskopējus, un kopā ar viņiem arī visa šīs pasākuma galveno atbildīgo muižnieka Plātera – Zīberga priekšā – Kristu Pliekšānu ar viņa ģimeni - apsargāt tika aicināta vesela rota zaldātu. Jo vecajiem māju saimniekiem nebija vairs ko zaudēt un cilvēks taču tad reizēm uzvedas kā stūrī iedzīts zvērs...

Varētu teikt, ka šādos, maigi sakot, saspringtos apstākļos pasaulē nāca Rainis, taču nesteigsimies – mūsu stāsti ir apmetuši loku un atgriezušies pie iepriekšējās tēmas – brāļu nāves.

Par kārtējo jaunāko dēlu un viņa mirušajiem brāļiem

Daba ir brīnumu pilna. Iedomāsimies kaut vai tikko apaugļotu olšūnu. Tā vēl ir tikai viena šūna, bet tajā jau ir zināšanas par to, kādam ir jāizskatās lielam, pieaugušam cilvēkam ar viņa miljardiem tik atšķirīgo un dažādo šūnu. Kas nervu šūnai – neironam – ir līdzīgs ar kaulu šūnu – osteocītu, vai sarkanajai asins šūnai – eritrocītam ar aknu šūnu – hepatocītu? Un kā šīs jaunās – diferencētās šūnas spēj savā starpā saskaņoti darboties? Kā daba spēj to visu tā regulēt un sakārtot, ka viss notiek, kā tam jānotiek?

Tikpat brīnumainas lietas notiek diferencētās, ap cilvēku pāri attīstītās sistēmās - grupās vai ģimenēs. Šīs sistēmas kaut kādā veidā prot izveidot neapzinātu savstarpēju komunikāciju un informācijas apmaiņas ceļā izlemj, kurp ir jāvērs šīs grupas resursi – attīstības un tālākas diferenciacijas virzienā, vai otrādi – pašattīrīšanās, pašārstēšanās, spēku uzkrāšanas virzienā. Neviens nezina šos komunikatīvos šifrus un lēmumu pieņemšanas ceļus, bet rezultāti tiek pamanīti. Tā gan minētais Bertis Hellingers, gan amerikāņu ģimenes psihoterapijas pamatlicējs Mjurejs Bovens ir ieraudzījuši, sapratuši un formulējuši, ka ja ģimenē kāds priekšlaicīgi un (vai) nedabīgi mirst un tiek aizmirsts vai kā citādi nepietiekoši cienīts, tad ir jāmirst kādam no nākamās paaudzes. Visādā ziņā – viņš ir ļoti apdraudēts. (10)

Hellingers saka, ka viņš nezina, kāpēc tas notiek, bet to var saprast, pielietojot jau minētos „labāk es, nekā tu” vai vainas sajūtas mehānismus. Piedzimušais bērns kaut kā sajūt, dzejnieka brāļu gadījumā - tēva neapzinātās sāpes par savu brāļu zaudējumu, kas izpaužas tā „nāvi meklējošajā”, avantūristiskajā un riskējošajā uzvedībā. Un bērns „izlemj” – „es miršu tavā vietā, tēvs!” Un nomirst ar. Fricis nodzīvo trīs gadījumus un mirst 1862. gadā, bet 1863. gadā dzimušais Kārlis nodzīvo tikai septiņas dienas. Līze šajā laikā saslimst ar artrītu, taču viņas ķermenis „izlemj mirt” tikai pēc tam, kad ir miris mīlais tēvs - 42 gadu vecumā.

Vai tas nenozīmē, ka šis finansiāli tik veiksmīgais posms Krista Pliekšāna dzīvē tāds ir tikai finansiāli? Un ka iekrātais ir tikai „velna nauda”, par kuras nopelnīšanu jāmaksā ar sev tuvo cilvēku nāvēm? Ka viņa paša Tanats - nāves meklētāja instinkts neņem pārsvaru tikai tādēļ, ka dzīvi apliecinošais, no mātes brunču spēka dzimušais libidinozais instinkts – Erots - ir stiprāks?

Tātad – kam jāmirst? Ja tēvs atsakās mirt, jāmirst dēlam. Ja mirst tēvs, mirst arī dēls. Varbūt viņš nemaz nepagūs piedzimt. Tāda ir briesmīgā, Hellingera pamanītā matemātika. Un tā nosaka, ka 1865. gadā dzimušajam Jānim Pliekšānam nav jāmirst. Jo par tēvabrāļu Jura un Jēkaba nāvēm jau ir samaksājuši Fricis un Kārlis. Un par Andreju droši vien norēķināsies Kristis pats kaut kad vēlāk. Jānim laimējies...

Par savādo sauli.

Jānis dzimst - gan pateicīgs brāļiem, ka viņš varēs dzīvot, gan vainīgs, ka brāļiem Aīda likumu dēļ jāmirst viņa dzīves vārdā. To visu fiksē kādi apziņai nepieejami „zemapziņas datori” un ziņo savam saimniekam viņa jūtu veidā. Šīs jūtas vēlāk pārtaps par dzīves programmu ar konkrētiem dzīves mērķiem. Tas formēsies par raksturu un cilvēks ar visu to „uz muguras” nodzīvos dzīvi. J. Kulbergs (7) raksturu formulē kā „aizsargmehānismu”, kas palīdz „izturēt” šo dzīvi.

Tā Jānis Pliekšāns jeb Rainis nodzīvo slavas pilnu, zīmīgu dzīvi visai tautai. Jo visu dzīvi viņš veltīs, lai apzinātos, kas ar viņu notiek, ko nozīmē viņa raksturs, uzvedība, jūtas. Lai dokumentētu visas „sarežģītās iekšējās kustības”, kuras formē viņa psihe, vai „pētītu savu nabu”, ja kādam patīk šāds – vairāk triviāls formulējums. Un tas viss mums – pēctečiem – sniegs vienreizēju iespēju – saprast likumsakarības, kuras veidoja tautas dzejnieka dzīvi. Un varbūt ne tikai viņa dzīvi. Varbūt šīs lietas var apzināt, apzināt, apzināt ... un pēc tam vispārināt?

Mana hipotēze par to, kāds Jāņa piedzimšanas brīdī bija „zvaigžņu stāvoklis” viņa ģimenē, ir šādas. Pirmkārt, - abi vecāki un vecākā - vienpadsmitgadīgā māsa ir joprojām nomākti no brālīšu nāves. Jāņa piedzimšana tiek izjusta galvenokārt kā kārtējā iespēja kādam (Jānim) mirt.

Otrkārt – tēvam dēliņu nāve ir ekstrēmi stiprs neapzināts signāls, nākošs no viņa zemapziņas atmiņām par saviem brāļiem. Tas nevar neradīt stipru trauksmi, kas neļauj fiksēt uzmanību uz jaundzimušā vajadzībām. Enerģija ir vajadzīga pašam, lai pārvarētu gan šos pārdzīvojumus, gan tiktu galā ar ļoti nopietnajiem objektīvās dzīves apstākļiem.

Treškārt, mātei Dārtai, Jānim dzimstot jau ir 38 gadi un tās ir viņas ceturtās dzemdības. Ja mēs nenoraidām hipotēzi, ka Dārta **Kristam** vairāk bija kā biznesa partnere un Māte, nevis kā iemīļotā (kura varbūt bija viņas jaunākā māsa Lība un vēlāk – meita Līze), tad viņai varēja būt iestājusies ne tikai ļoti saprotama pēcdzemdību depresija, bet arī tāda kā sāpīga atsvešinātība no vīra, kura ģimenes programmu dēļ ir jāmirst viņas dēliem un kurš viņu turklāt nemaz pa īstam nemīl, bet tikai izmanto... Šādas hipotēzes iespējamību apstiprina vēlākie notikumi – pēc Tadenavas nākošā nomas vieta būs Randene, bet uz vēl nākošo – Berķeneli – 1872. gadā Kristis dosies kopā ar vecāko meitu Līziņu un tikai 6 gadus veco Jāni. Dārta ar divgadīgo Doru paliks Randenē. Un tas tiks motivēts ar saimnieciskiem apsvērumiem – vienai ģimenei tagad ir divi nomas uzņēmumi!

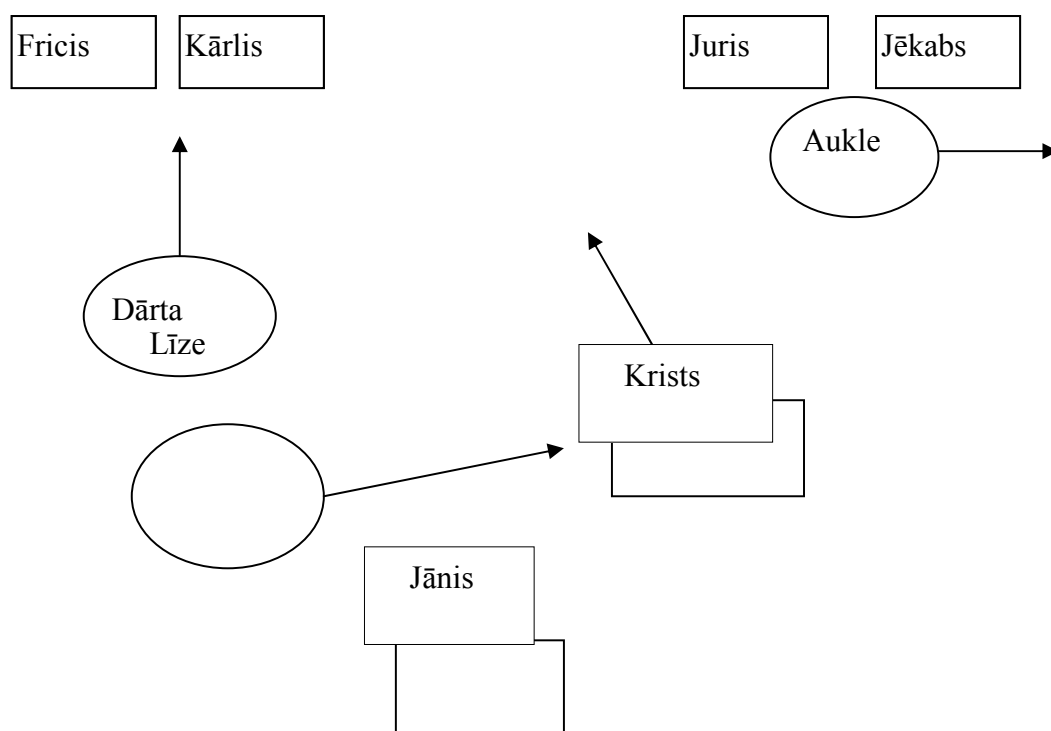
8 gadu vecumā Jānis nonāk savdabīgā „internātskolā” vai varbūt „audžuģimenē” – Vilkumiestā pie mācītāja Oskara Svensona. Tur viņš dzīvo kopā ar 5 no 7 mācītāja bērniem: Bertu – savu viengadnieci un 4 puikām, no kuriem viens ir gadu jaunāks, pārējie vecāki. Divi vecākie Svensona dēli mācās Rīgā, tādēļ mājās ir reti.

Kāpēc Vilkumiests saukts arī par Ēģipti (3)? Vai tik ne tādēļ, ka šī ģimene tik ļoti atgādināja Bībeles patriarhu Jēkabu, viņa dēlus un vienīgo meitu? Un Jāni Pliekšānu kā Jāzepu? Turklāt – šeit atkal, kā jau tas ar Pliekšāniem notiek, ir ļoti, ļoti intensīva „trojiska” vīriešu drūzmēšanās.

Ceturtkārt, Līziņa, kura jūt „dzirksteļošanu” vecāku starpā, nonāk lojalitātes konflikta situācijā. Un viņa instinktīvi izvēlas atbalstīt it kā vairāk sāpināto tēvu. Tas ir saprotami arī no edipālo jūtu aspekta. Berķenelē viņa 18 gadu vecumā nonāk ne tikai saimniecības vadītājas, bet faktiski arī tēva emocionālās dzīvesbiedres un jaunākā brāļa mātes lomā. Jānim tas nozīmēja agrīnu iespējami traumētas, bet pieredzējušas mātes zaudēšanu un jaunas, mīlošas, bet nepieredzējušas mātes iegūšanu. Vai kādu izbrīna tas, ka Līziņa tā arī neapprecējās?

Un, piektkārt. Jānim bija aukle. Tas, ka viņa bija, ir loģiski no tā aspekta, ka vecāki ik dienas bija aizņemti cīņās par turpmāko augšupeju un tādēļ bija jāpieņem cilvēks, kas varētu būt tikai „priekš dēliņa Jāņa”. Tomēr – mēs nedrīkstam aizmirst, kāds „karastāvoklis” Tadenavā valdīja Pliekšānu saimniecības gados. Un nez vai bija iespējams atrast viņiem „politiski” simpātizējošu aukli. Varbūt viņa kalpoja tiem tikai par naudu, bez simpātijām, bet varbūt arī ar slēptu ienaidu sirdī. Par neitrāla vai pat naidīga varianta iespēju liecina tas, ka dzejnieks neatceras aukles vārdu un izskatu, viņam tā ir tikai aukle.

Apkopojot visu augstāk minēto, mēs varētu riskēt taisīt izstādīšanu Hellingera stilā. Un tad mums iznāktu šāda bilde...

Un ko mēs šeit redzam? Jānis ir viens, pavisam vientuļš un tādēļ izmisis. Ļoti stipra nāves (Aida) instinkta varā, bet arī ar lielu spēku izdzīvošanai. Un šeit viņa dzīvē ienāk vienīgais stabilitātes, drošības un siltuma avots Tadenavas ikdienā – Saule. Tā kā citi jaundzimušie, atverot acis, ierauga, ka „mātes seja ir visa pasaule” tā mazais Jānis ieraudzīja, ka Saule ir visa pasaule. Un parasti tas tiek traktēts kā ieguvums un Rainis saukts par Saules dzejnieku. Bet vērīgākam skatītājam tomēr nepaslīdēs garām izmisums un vientulības sāpes, kas ir šajā šķietamajā ieguvumā.

Iznirst pirmā bērna miņa:
Bērns pie žoga, aukles rokās,
Apkārt saule – „kur tā vieta?”
- Tēva muiža Tadenava.

Smaidi, Saule, siltu smaidu
Savam saules bērniņam!
Nēsā Saule, saules bērnu
Savā zelta saujiņā!

/ „Saules gadi”/

Lasot šīs rindas, neviļus jāsecina, ka Jānis Pliekšāns savas ģimenes drāmas dēļ savu piesaisti ir veidojis nevis ar māti, vai kādu to aizvietojošu cilvēku, bet gan ar debesu ķermeni – Sauli!!! Saule mātes vietā! Protams, tas ir neticami, ka mēs teorētiski varētu pieļaut iespēju šo bioloģiskās nepieciešamības - piesaistes izveidošanos Saulei. Bet par piesaistes nosacītu trūkumu vai par nedroši izvairīgu piesaisti saviem tā laika objektiem gan mēs varētu runāt. Un par Saules siltuma lielo praktisko un simbolisko ietekmi uz šo jaundzimušo bērnu. Arī kā glābiņa iespēju no pazemes Aīda ...

Ja runājam par simboliem – Saule nav un nevar būt ne sievišķs, ne mātišķs simbols. Gluži otrādi – tas reprezentē spilgti vīrišķo – gaismu, apziņu, gadu, debesis. (Sievišķais attiecas uz Mēnesi un Raiņa dzīvē ir vismaz divas mēnessmeitiņas...) Bet ko mēs no tā varam secināt? Acīmredzot to, ka Rainim ir bijis ekstrēmi daudz vīrišķā apkārt jau sākot no dzimšanas. Tad tas būtu līdzīgi kā viņa dzimtā – pārmērīgi daudz vīrišķā. Varbūt, ka viņa raksturs un neuroze tieši to izpauž – par daudz vīrišķā un par maz – sievišķi mātišķā. Līdz ar to dzīvē, lai izdzīvotu, viņam bija jātiecas šajā – sev deficitārajā virzienā. Un izskatās, ka viņš to arī darīja, pie kam diezgan sekmīgi. Saule nākamā dzejnieka dzīvē turpinās spēlēt svarīgu lomu visu mūžu. Arī trimdā – Kastaņjolā – viņš spēja un pat mīlēja strādāt viskarstākajos tiešās saules staros!

Un vēl – Saule ir arī galvenais gaismas avots. Bet gaisma ir apziņas simbols. Savukārt apziņa, debesis un gars ir vīrišķības simboli. Tā šīs īpašās attiecības ar Sauli – māti, kas faktiski ir tēvs, ir likušas Rainim visu mūžu strādāt pie tā, lai apzinātos neapzināto, vīrišķo un lai sev iespējamā literāri simboliskā veidā pētītu sevi – cilvēku un caur šo apzināšanos vestu to uz priekšu – uz Nākotnes cilvēku.

Es nekad gan nebūt' spējis
Izturēt šīs dzīves smagmi,
Ja ne jaunu dienu saule
Sildot devusi man spēku.

Sasmēlies es esmu saules,
Manim pietiks visam mūžam

/ „Saules gadi”/

Šeit Rainis runā par Sauli kā par māti – tikai labo – mums izjūtami izstumjot sāpes, kas nāk šim gaišumam līdz, kuras neļāva viņam vairs nekad mūžā fiziski atgriezties savā bērniības gaišuma un Saules zemē, jo

Visa sirds uz tevi laužas,
Bet es neiešu, - es zinu:
Tagad savu saules pērkli
Asarām es pieraudātu.

/ „Saules gadi”/

Par dzejnieka dzīves uzdevumiem

Mēs šeit runājam tikai par apstākļiem pirms un ap dzejnieka dzimšanu, nevis par to, kas noticis viņa dzīves laikā. Vismaz ne no tā viedokļa, kā Raiņa dzīve ietekmēja viņa apzinātos un neapzinātos mērķus. Varbūt palūkosimies nedaudz no tā viedokļa, kā viņa dzīvē izpaudās tas, kas bija iesēts jau pirms viņa. Un ja mēs tā paraugāties, tad pārsteigumā saprotam, ka galvenos sev izvirzītos un par savu pienākumu atzītos mērķus dzejnieks nav izvēlējis sev pats. Tos viņš ir saņēmis caur saviem vecākiem

Pirmkārt, no tēva Jānis Pliekšāns saņēma uzdevumu – panākt, ka tiek vispārēji atzīts - sistēmā visi ir vienlīdzīgi, visi ir jāatzīst un jāciena, citādi šī sistēma ies bojā. Nelīdzēs arī šī uzdevuma pārvirzīšana par naudas pelnīšanu un cenšanos kļūt brīvam caur mantu. Tas nelīdzēs un nerealizēsies, ja šis mērķis būs tikai iekšējo problēmu kompensācija. Līdzīgi kā Krišjāņa Pliekšāna gadījumā - tas beigsies ar bankrotu, ūtrupī un visu viņa vērtību

sistēmas pārvērtēšanu. Izrādīsies, ka paliekošs ir bijis tas, kas ir nodots bērniem uzdevuma veidā un tas, kas tiem ir dots kā resursi, lai tie šos uzdevumus spētu piepildīt.

Es šeit saku – Krišjānis. Jā, tas ir vārds, kādā Raiņa tēvu sauca dzejnieka dzīves laikā. Taču tas nav viņa kristītais vārds. Un šeit arī ir zināms simbolisms – no Krista, Jānim dzimstot, izveidojas Krišjānis. Tēvs pārveido un pilnveido dēlu. Dēls – varonis – glābj tēvu no nogrimšanas aizmirstībā un no viņa uzdoto jautājumu neatbildēšanas. Tēvs un dēls kopā – kā vienots vesels un kā sākums un gals. Kopā, neraugoties uz savu galējo atšķirīgumu un neraugoties uz to, ka diezin vai tie kādreiz vispār, dzejniekam pieaugušam esot, tika apskāvušies. Tēvs un dēls...

Šis uzdevums Jāni noveda sociāldemokrātijā. Taču – ak vai, cik viņa īstenie mērķi bija tālu no tiem, kuri šajā kustībā iesaistījās, simboliski vēloties nogalināt, nogāzt no troņa savu simbolisko, varmācīgo tēvu (piemērām, revolucionārā terorista Ferdinanda Grīniņa tēvs seksuāli izmantoja sev piederošajā fabrikā nodarbinātās strādnieces – 11). Un tad Rainim bija jācīnās arī ar „brāļiem” sociāldemokrātiem un mēs zinām, cik mokoši tas bija. Rainis bija ideālistisks sociāldemokrāts – tāds, kurš cīnās arī, lai atbrīvotu savu tēvu no viņa maldiem un bēgšanas sistēmiskās vienlīdzības nozīmē. Būt konservatīvam? To Rainis nepazīna kā apzinātu mērķi un kā attīstības iespēju. Viņa pieredzē tā bija tikai tēva bēgšana. Tādēļ Rainis visu dzīvi skūpstīja tikai sarkano un nevis sarkanbaltsarkano karogu. Iemantojot daudzu nesaprašanu un nievas, pat naidu un ņirgāšanos.

Ak... Tēvs un dēls...

Otrkārt, no mātes Rainim līdzī nāca imperatīvs – „iztiek bez manis, cik vien iespējams”! Simboliski – meklē spēku sevī, iztiek, cik vari, bez apkārtējo atbalsta! Un Rainis to dara – dzīvo jumtistabiņās un dažus kvadrātmetrus lielās pažobelēs, iztiekot ar mazumiņu. Bet pilnīgu konsekvenci šajā ziņā ievērot nav iespējams – cilvēks, kuram mātes vietā ir tikai Saule, nevar izdzīvot. Mātes lomu Jāņa Pliekšāna dzīve spēlēja vispirms māsa Līziņa un pēc tam – Aspazija.

Un visu mūžu dzejnieks nopūlējās ar atpakaļ – atkarībā un bērībā velkošā mātišķā un iedvesmojošā, mīlestību uzjundošā sievišķā norobežošanu. (9) Viņš cīnījās arī ar nāves instinktu sevī – arī sistemātisku pašnāvības domu veidā. Tā ir bijusi grūtumgrūta cīņa – varoņa cīņa ar pūķi, kam atkal un atkal izaug jaunas un jaunas galvas. (8) Nekad dzejniekam nav īstas, par savām pilnībā izjūtamās mājas.

Un pats svarīgākais, ko mēs tā – apkopojot – varam pamanīt kā dzīves mērķu ieguvumu no mātes ir: galvenais ir mīlestība! Bez mīlestības viss ir zudīgs, īsmirklīgs un falšs. Mīlestība kā procesa nepieciešama sastāvdaļa un kā mērķis. Un Rainis kā mīlestības un Saules dzejnieks...

Un tikai treškārt, - Raiņa paša uzdevumi – atrast sevi un veidot personiskās attiecības ar savu likteni. Šeit ļoti simptomātiski ir tas, ka

vienkāršais vārdiņš „laime” Raiņa lietojumā parādās tikai no Šveices atgriežoties Latvijā – tātad vēlīnā dzīves vidusposmā. Viņa biklie mēģinājumi būt personiskam un individuālam, ko radīja materiālo apstākļu uzlabošanās, atgādina mūsdienu pusaudžu risināmos jautājumus. Kas esmu es, kas ir mans ķermenis un mana seksualitāte? Kas esmu es kā vīrietis, vai tas man ir svarīgi un ko tas dod mana dzīves virziena turpināšanā? Šeit es runāju pārsvarā par to, ko dzejnieks piedzīvoja attiecībās ar Olgu Kliģeri. Jo attiecības ar Aspaziju jau sen kā no „dēls – māte” attiecībām viņi, daudz neaizkavējoties „vīrietis – sieviete” attiecībās, bija pārgājuši uz „kolēģis – kolēģe” vai „draugs – draudzene” „kaimiņš – kaimiņiene” attiecībām.

Man šķiet, ka Raiņa personiskie, individuālie dzīves mērķi tagad – no gadsimta attāluma raugoties – bija vismazsvarīgākie, salīdzinot ar to, ko viņš spēja sasniegt savā no vecākiem pārņemtajā neapzinātā apzināšanās cīņā. Un tajā viņš bija patiesi tautas varonis. Jo nepavisam ne dīvainā kārtā viņam dzimstot saņemtie dzīves uzdevumi bija identiski tiem uzdevumiem, kas bija jārisina visai latviešu tautai. Tādēļ tauta izvēlējās Raini par savu varoni, protagonistu un simbolu. Bet tā kā ne viss vēl ir paveikts šajā apzināšanās ceļā, tad Rainis turpina būt varonis un tauta turpina vēl un vēl strādāt pie saviem gadsimtu mājas darbiem.

Izmantotā literatūra:

1. Dž. Boulbijs. Drošais pamats. R. Rasa ABC. 1998.
2. J. Dobrova. Populārā historia mifologii. Moskva. VEČE 2003
3. R. Dobrovenskis. Rainis un viņa brāļi. R. Karogs. 1999.
4. K. Dziļleja. Raiņa ģenealoģija. J. Raiņa raksti, 1. sēj. 1932.
5. V. Hausmanis. Raiņa ieceru universālisms nepabeigtajās lugās. Krājumā – Rainis radošo meklējumu spogulī. R. Zinātne. 2001
6. B. Hellinger. Ordnungen der Liebe. Heidelberg. Carl-Auer-Systeme, 1997
7. J. Kulbergs. Dinamiskā psihiatrija. R. Jumava. 2001.
8. E. Noimann. Proišožģeņije i razviķije soznaņija. Refl-buk, Vakler 1998
9. V. Rudzītis. Bendes meitiņa un viņas tēvs. R. Preses nams. 2002.
10. I. Sparrer. Vom Familien-Stellen zur Organisationsaufstellung. Krājumā – Praxis der Organisationsaufstellungen. Heidelberg. Carl-Auer-Systeme. 2000.
11. J. Stradiņš. Revolūcijas dzirnakmeņi. Žurn. Rīgas Laiks, jūlijs 2005.
12. I. Treņčēni-Valdāpfels. Sengrieķu teikas. R. Zinātne. 2004.
13. M. Valtere. J. Raiņa memoriālais muzejs Tadenava. R. Avots 1989